

OOSTENDE EN OMGEVING OP HET EINDE VAN HET FRANS BEWIND

door Raymond VANCRAEYNEST

1. Onze streken onder Frans bestuur

Soms kan het wel eens gebeuren dat men de hand kan leggen, hetzij in een bibliotheek, hetzij in een antiquariaat, op een boek waarin de schrijver zijn bevindingen heeft neergepend over Oostende en zijn omgeving. Dat is o.m. het geval geweest met de heer PAQUET-SYPHORIEN die, als echte Fransman, in 1811-1813 een reis gemaakt heeft in de noordelijke, door Frankrijk geannexeerde gebieden, die, zoals tot op de dag van vandaag in Frankrijk zelf, aangegeven werden als "Départements", meestal genoemd naar de namen van rivieren of van andere natuurlijke kenmerken.

Die departementen lagen aan de basis van onze huidige provincies hoewel ze er niet helemaal mee overeenstemden. Zo hadden we Département de la Lys (West-Vlaanderen), Département de l'Escaut (Oost-Vlaanderen), Département de Jemappes (Henegouwen), Département de Sambre et Meuse (provincies Namen en Luxemburg), Département des Forêts (Groot Hertogdom Luxemburg), Département de l'Ourthe (provincie Luik), Département de la Sarre (in Duitsland ten oosten van beide laatste), Département de la Dyle (onze vroegere provincie Brabant), Département des deux Nèthes (provincie Antwerpen), Département de la Meuse inférieure (Belgisch en Nederlands Limburg), Département de la Roer (in Duitsland ten oosten van laatst genoemde).

2. De gevolgde reisweg

Onze reiziger vertrok van uit St.-Quentin, aan de bron van de Schelde in het Département de l'Aisne, noordwaarts over Kamerijk en Valenciën en van daar oostwaarts over Bergen en Charleroi naar Namen. Van hier uit maakte hij een flinke uitstap naar Luxemburg om opnieuw van uit Namen over Luik, Aken en Jülich, de Rijn te bereiken in Bonn. Nu volgde hij de Rijn noordwaarts tot in Keulen om van daar uit westwaarts te trekken naar onze contreien. Over Maastricht, Leuven, Brussel, Mechelen, Antwerpen en Gent, kwam hij nu in Brugge en Oostende. Verder ging hij over Nieuwpoort, Veurne, Duinkerke en Kales naar Boulogne. Vandaar keerde hij terug over Sint-Omaars, Kassel, Ieper, Menen; Kortrijk, Doornik, Rijsel en Dowaaï naar St.-Quentin.

Dat relaas heeft PAQUET-SYPHORIEN neergeschreven in een boek bestaande uit twee delen van respectievelijk 170 en 174 bladzijden, uitgegeven te Parijs in 1813, met als titel : "Voyage historique et pittoresque fait par les ci-devant Pays-Bas, et dans quelques Départements voisins, pendant les années 1811, 1812 et 1813".

Verre van mij natuurlijk dat boek hier helemaal te doorlopen. Ik meen dat het de lezers vooral zal interesseren wat hij zegt van de stad Oostende en zijn omgeving. Ik zal hem hier dan ook meestal tekstueel volgen. Het valt op dat we hier met een scherpe waarnemer te doen hebben die bovendien zijn indrukken in een nauwkeurige taal weet aan de man te brengen.

3. Hoe kwam hij naar Oostende ?

"Tussen Brugge en Oostende treft men dezelfde drie soorten wegen aan als tussen Gent en Brugge "met dat verschil echter dat de vaart naar Oostende breder en dieper is; de barge is van binnen "eenvoudiger omdat ze niet uitgerust is om de reizigers te laten eten. Langs de grote steenweg is er "minder begroeiing en de bomen worden schaarser en kleiner naarmate men de zee nadert. Door de "zeewind gaan ze dood of worden minsten gebogen in de tegengestelde richting".

4. Zijn eerste indrukken.

"Oostende kwam mij weinig aantrekkelijk voor. De oorlog heeft hier de handel en de scheepvaart stil gelegd en dan... al die huisjes, die laag werden gehouden omwille van de sterke zeewind. Het stadhuis is nog het meest merkwaardige gebouw; om dezelfde reden werd het niet hoog opgetrokken en dat valt des te meer op omdat het gebouw zo breed is".

Nu gaat het over de Hazegraswijk : "Het enige gedeelte van Oostende, dat op een moderne en regelmatige wijze werd aangelegd heet 'de nieuwe stad', die zijn bestaan dankt aan de inzichten van keizer Jozef II. Ook aan hem is deze zee stad de gevoelige verbetering van zijn haventoeegang verschuldigd".

5. Lof voor de sluizen van Slijkens

"Hoewel de gebouwen van deze stad, zowel particuliere als openbare, niet veel zaaks te bieden hebben aan de nieuwsgierige reiziger, toch zijn de havenwerken, de sluizen, vooral deze van Slijkens in de buurt, over 't algemeen de aandacht meer dan waard. Deze laatste zijn waarlijk een uniek voorbeeld van het menselijk vernuft. Ze dragen de bewondering weg van allen die ze gaan bekijken". Hij voegt hier verder aan toe : "De bargie van Brugge passeert de sluizen niet; de reizigers zijn verplicht daar over te stappen in een bootje om Oostende te bereiken, tenzij ze verkiezen te voet te gaan langs de vaart".

6. Zijn eerste indruk van de zee

"Als ik mij, voor de eerste maal, naar de boord van de zee begaf, was het water aan het terugtrekken. De indruk, die het zicht van dat immens natuurwonder op mij maakte, was, dat men de zee niet kan bekijken zonder in bewondering te staan en dat de aanblik alles overtreft wat men er zich van had voorgesteld. De golven rolden over zichzelf en stierven uit aan de voet van de dijk waarop ik mij had neergezet. Op het strand, waarop ik nadien ging wandelen, werden door de zee schelpen en andere zeedieren achtergelaten waarvan ik er enkele vergaarde zoals zeesterren, krabben, mosselen, platschelpen, wulken, slakken en enkele schelpdieren".

7. Over de baders

"Het was niet zonder verrassing dat ik hier verscheidene dames en juffrouwen een bad zag nemen tussen de mannen. Ik maakte van die gelegenheid gebruik om ook een bad te nemen. Van een dezer juffrouwen vernam ik dat de zeebaden te Oostende tijdens de zomer een grote toeloop kennen".

8. Waar stond onze schrijver ?

Over de juiste plaats waar hij zich bevond worden we als volgt ingelicht : "Rechts van ons, op de batterij die de ingang van de haven beschermt, staat de zuil die 's nachts bovenaan verlicht is om te dienen als baken. Overdag vertoont men van daarop met een vlag aan de schepen wat de hoogte is van het getij. De vlag bovenaan betekent hoogtij, de vlag halverwege halftij, geen vlag betekent laagtij. De schepen moeten dan blijven liggen omdat ze geen water genoeg zouden hebben om de haven binnen te varen, waar de schepen bij laagwater bijna droog liggen".

9. Korte geschiedkundige schets

Vervolgens geeft hij een kort en vrij juist overzicht van de geschiedenis van onze stad. Hij laat zich niet verleiden door beweringen die meer verzinzel zijn dan historische werkelijkheid. De oudste datum die hij vermeldt is 1445, toen graaf Filips de Goede het decreet over het uitdelven van een zeearm afkondigde. Verder handelt hij heel kort over het beleg van 1601-1604, over de Oostendse Compagnie waarbij hij, als Fransman, natuurlijk niet nalaat de nadruk te leggen op de Bretoense ridder LA MERVEILLE die hier voor het eerst met een rijke lading uit Indië aanmeerde.

10. Zijn persoonlijke ervaringen

"Ik was heel verbaasd dat ik voortdurend een onverzadigbare eetlust had tijdens mijn oponthoud in deze stad. Men gaf mij de verzekering dat het de zeelucht was die daarvan de oorzaak was bij al diegenen die er niet aan gewoon waren. Zo'n gevoel zou elk kort verblijf hier aangenaam maken, zonder te spreken van de aangename kanten die de zeehandel en de visserij in een zeehaven te bieden hebben".

"Maar die triestige duinen, dat opstuiwend zand, die gronden zonder bomen, en vooral die onstuimige wind met zijn desastreuze gevolgen, werpen een te groot tegengewicht in de schaal. Die stormwinden, hoe gevaarlijk ze ook zijn, bevrijden niet alleen de stad van de stinkende uitwasemingen veroorzaakt door stilstaand water in de moerassen, maar ze werpen soms ook bruikbare zaken op het strand. Zo strandden o.m., op 12 december 1403, acht levende walvissen van meer dan zeventig voet lengte".

11. Zijn tocht naar Nieuwpoort

"Omdat ik wilde gebruik maken van het laag water om naar Nieuwpoort te gaan, verliet ik Oostende om vijf uur 's avonds. Mijn voiture reed gemakkelijk en snel op het harde zand dat door de zee juist was verlaten. Iets meer naar rechts, of een weinig naar links, was voldoende om paard en rijtuig te laten vastlopen. Langs de ene kant was het zand te droog, langs de andere kant was het nog drijfzand. Hoe goed het ook ging, die weg was vervelend door eentonigheid en eenzaamheid. Links beletten de duinen elk uitzicht op het land, rechts zag ik alleen de onmetelijke zee met haar golven en haar meeuwen, waarvan het geluid alleen tot droefgeestigheid kan stemmen. Zo was ik niet weinig blij toen ik Nieuwpoort ontwaarde".

P.S. De zuil waarover onze reiziger het heeft was de vuurtoren van Maria Theresia, die oprees op de plaats waar nu het monument van de zeelieden staat. Ze werd door de Duitsers afgebroken tijdens de laatste wereldoorlog. Tot ca. 1910, vooraleer de seinpost overgebracht werd naar het oosterstaketsel, werden daar de seinen gegeven voor de toegang tot de haven bij middel van vlaggen gehesen aan een zware mast. De Oostendenaars noemden die plaats dan ook "de vlaggestok".

Voordracht over het Beleg van Oostende

Op donderdag 18 december om 20 uur geeft prof. Luc DE VOS een voordracht over het beleg van Oostende 1601-1604.

De voordracht gaat door in de zaal Vuurtoren, Thomas Vanloostraat 32 en is een organisatie van het Davidsfonds Vuurtorenwijk.